

EDUCABILITATEA. FACTORII DEVENIRII FIINȚEI UMANE

PLANUL LUCRĂRII

1 CONCEPTUL DE EDUCABILITATE

2 TEORII PRIVIND EDUCABILITATEA

- 2.1. Teorii ereditariste
- 2.2. Teorii ambientaliste
- 2.3. Teoria dublei determinări

3 FACTORII DEVENIRII FIINȚEI UMANE

- 3.1. Ereditatea premiză a dezvoltării psihoindividuale
- 3.2. Mediul-cadru de existență și dezvoltare psihoindividuală
- 3.3. Educația factor determinant al dezvoltării psihoindividuale a ființei umane
  - 3.3.1 Definiție
  - 3.3.2 Educația și provocările lumii contemporane
  - 3.3.3. Noile educații

4 CONCLUZII

5 BIBLIOGRAFIE

Reketes Andrei
C.R.O.A. an 2
08.11.2005

1. CONCEPTUL DE EDUCABILITATE

Caracteristică esențială a ființei umane și categorie pedagogică distinctă, educabilitatea s-a bucurat de atenția majorității cercetătorilor din domeniul științelor educației, fiind definită drept :

- „capacitatea omului de a fi receptiv la influențe educative și de a realiza, pe această cale, acumulări progresive concretizate în diferite structuri de personalitate.”¹
- „ansamblul posibilităților de a influența cu mijloace educative formarea personalității fiecărui individ uman, în limitele psihogenetice ale speciei noastre și a particularităților înnăscute care conferă fiecăruia individualitatea sa genetică.”²
- „capacitatea insului uman de a fi educat, de a se lăsa supus acțiunii educaționale, de a beneficia de ea, în forma dezvoltării sale fizice, psihice, comportamentale.”³

După ce am dat aceste definiții, reținem faptul că indiferent de multitudinea modalităților de definire, educabilitatea reprezintă o însușire specifică ființei umane. În acest sens Kant susținea, că singur omul este educabil, pentru că poartă în el posibilitatea de a fi altul decât este. El este perfectibil și perfectibilitatea este condiția sine qua non a educației.

Progresele înregistrate în domeniul cercetărilor biologice și psihologice pe la jumătatea secolului trecut au determinat majoritatea psihopedagogilor să-și concentreze atenția asupra factorilor care contribuie la formarea și dezvoltarea ființei umane, la devenirea ei din stadiul de ființă biologică, în cel de ființă socială:

- ereditatea,
- mediul,
- educația.

Deosebirea dintre specialiști a constat în acceptarea sau accentuarea unui anumit factor sau al altuia.

2. TEORII PRIVIND EDUCABILITATEA : ESENȚĂ, MECANISME, LIMITE

Pe terenul educabilității ființei umane s-au confruntat diferite poziții de gândire pedagogică, având drept criteriu de departajare accentuarea până la absolutizare a rolului unui factor în detrimentul altuia în formarea personalității omului.

---

¹ E. Păun, *Educabilitatea*, în *Curs de pedagogie*, Universitatea București, București, 1988. p. 41.

² I. Negreș, *Educabilitatea. Factorii dezvoltării personalității*, în *Manual de pedagogie*, Editura All Educațional, București, 1998, p.94.

³ E. Surdu, *Prelegeri de pedagogie generală. O viziune sociopedagogică*, E.D.P, București, 1995, p. 35

În funcție de orientarea lor, au apărut :

- teoriile ereditariste
- teoriile ambientaliste

Contradicțiile fundamentale dintre ereditarist și ambientalism au determinat specialiștii să adopte o a treia orientare :

- teoria dublei determinări

2.1. Teoriile ereditariste (ineiste)

Aceste teorii susțin rolul fundamental al eredității în devenirea ființei umane, avându-și originile în cercetările biologilor. În viziunea lor ereditatea determină orice evoluție a omului. Ion Dumitru și Dorel Ungureanu⁴ consideră că principala limită a acestei teorii este descosiderarea factorilor de mediu și educație în devenirea ființei umane.

Concepțiile ereditariste au inspirat teoriile extremiste care afirmau superioritatea unor rase față de altele.

Teoriile ambientaliste :

Spre deosebire de ereditariști, reprezentanții acestor teorii afixau o încredere absolută în puterea și valoarea factorilor socio-educaționali :

- mediul,
- educația.

Ei neagă rolul eredității. Deși s-au situat la poli opuși, reprezentanții teoriilor ambientaliste, la fel ca cei ai teoriilor ereditariste s-au inspirat în susținerea ideilor lor din rezultatele unor cercetări aparținând domeniului biologiei:

- teza transformistă a lui Jean Baptiste Lamarck, ce susținea că în evoluția viețuitoarelor, mediul deține rolul fundamental.⁵
- teoria eredității dobândite : achizițiile obținute prin experiență de către membrii unei specii s-ar fixa în memoria genetică și ar fi transmise apoi de la ascendenți la descendenți.

Limitele celor două tipuri de teorii : ambientaliste și ereditariste, constau deci, în absolutizarea rolului unui anumit grup de factori în formarea și dezvoltarea personalității umane, negându-i pe ceilalți.

Teoria dublei determinări

Cu intenția de a depăși caracterul neștiințific și unilateral al celor două orientări menționate, unii cercetători au adoptat o poziție de mijloc. Ei recunoșteau interacțiunea celor trei factori : ereditate, mediu, educație în procesul formării ființei umane.

Cercetările viitoare din științele despre om vor aduce noi clarificări asupra personalității umane.

---

⁴ I Dumitru, C. Ungureanu, *Pedagogie și elemente de psihologia educației*, Cartea Universitară, București, 2005, p.26..

⁵ Idem, *Ibidem*, p.26.

3. FACTOIRII DEVENIRII FIINȚEI UMANE

Educatorul este destul de des tentat să „reconstruiască” educabilul care îi este încredințat. Astfel el nu ține cont de trecutul celui pe care îl educă. Este însă un punct de vedere greșit. Și cercetătorul H. Atlan scria „Nu există tabula rasa în educație. Noi începem întotdeauna prin a pleca de la ceva.”⁶

Acest ceva este un individ marcat prin determinările individuale sau socioculturale trecute sau prezente.

3.1. Ereditatea –o premiză a dezvoltării psihoindividuale

Ereditatea este caracteristica biologică a ființelor ce desemnează complexul de predispoziții care se transmit de la ascendenți la descendenți prin intermediul mecanismelor genetice.⁷

Fiecare om este purtătorul, atât al trăsăturilor generale ale speciei umane : poziția bipedă, structura anatomo-fiziologică, tipuri de reflexe, cât și a caracterelor ereditare care îi sunt transmise pe linie directă de la propriii săi ascendenți : culoarea pielii, ochilor, conformația feței, anumite particularități ale grupei sanguine etc.

Ereditatea generală și cea particulară alcătuiesc substratul material al eredității. Preocuparea cercetătorilor care au avut ca obiect de analiză factorii devenirii ființei umane, s-a centrat pe stabilirea semnificației și ponderii moștenirii ereditare în formarea personalității. Întrebarea pe care și-au pus-o a fost dacă ereditatea poate fi socotită un factor cu rol determinat în acest sens sau dimpotrivă.

În concluzie, putem spune că, ereditatea nu redă în mod necesar tipurile de comportament, ci numai predispoziții.

3.2. Mediul, cadru de existență și dezvoltare psihoindividuală :

Mediul este ansamblul condițiilor naturale, materiale și sociale ce alcătuiesc cadrul de existență al omului și care îi oferă acestuia o diversitate de posibilități de dezvoltare psihoindividuală.⁸

Din acest punct de vedere ne interesează în principal :

- care este structura mediului;
- ce componente structurale ale mediului au o influență mai mare asupra personalității umane;
- cum acționează mediul asupra devenirii ființei umane.

Structura mediului se prezintă astfel : în funcție de momentul de referință din viața omului, înainte de nașterea sa sau după, vorbim de influențe ale mediului intern și de influențe ale mediului extern.

---

⁶ H. Atlan, *Tout, non peut etre*, Editions Le Seuil, Paris, 1991, p.16.

⁷ I.Dumitru, C. Ungureanu, op. cit., p. 28.

⁸ Idem, *Ibidem*, p. 30.

În faza prenatală, asupra copilului se exercită anumite influențe interne determinate de ambianța intrauterină. Această influență nu este atât de importantă, dar nici nu poate fi neglijată.

Totalitatea influențelor externe care se exercită asupra omului de-a lungul întregii sale perioade postnatale, reprezintă mediul extern, în cadrul căruia se operează o distincție între influențele mediului fizic sau primar și influențele mediului social sau secundar.

Mediul fizic-este cadrul natural în care omul își desfășoară viața și cuprinde ansamblul condițiilor bioclimatice (relief, climă, floră, faună), ce îi influențează dezvoltarea și maturizarea biologică (înălțime, culoarea pielii), precum și modul de a trăi (meserii, vestimentație, alimentație specifică).

Influențele sale asupra dezvoltării psihice a omului sunt apreciate de specialiști ca nerelevante. Mediul fizic nu acționează și nu influențează direct dezvoltarea psihică a omului.

Mediul social-omul este supus și determinărilor de ordin social care au un impact mult mai puternic asupra dezvoltării sale psihoindividuale.

Din punct de vedere al devenirii ființei umane, definim **mediul social** ca fiind ansamblul influențelor ce decurg din interacțiunea omului cu totalitatea condițiilor economice, politice și culturale, care își impun amprenta asupra dezvoltării psihice.⁹

Influențele exercitate de mediul social asupra omului sunt :

- **directe**, prin:

- schemele dec conduită oferite de ceilalți membrii ai colectivității căreia îi aparține. Omul aplică aceste reguli pe parcursul vieții.

- limbaj, ca mijloc de comunicare și transmitere a capitalului de cultură și a întregii cunoașteri acumulate prin experiența grupului.

- **indirecte**, prin:

- membrii ai familiei care joacă rolul de factor mediu între acesta și realitatea socială și care ei înșiși, sunt influențați în comportamentul lor de cultura grupului căruia îi aparțin.

Comportamentul omului reflectă cultura socială care se inserează la nivelul gândirii și acțiunilor sale și prin aceasta, se asigură totodată transmisia ei de la o generație la alta. După H. Hannoun¹⁰, cultura socială ca produs al mediului social, concretizată în anumite structuri ale personalității are patru componente :

- **Componenta tehnologică**

---

⁹ I. Nicola, *Pedagogie*, E.D.P., București, 1992, apud I. Dumitru, C. Ungureanu, *op. cit.*, p. 34.

¹⁰ H. Hannoun, *Comprendre de l'education*, apud I. Dumitru, C. Ungureanu, *op. cit.*, p.34.

Fiecare grup social se caracterizează printr-o tehnică și tehnologie la care toți indivizii se adaptează. Omul european al sec. Al XIX-lea era adaptat la mașina cu aburi, cel al sec. Al XX-lea la tehnologia fondată pe informatică, iar cel de mâine se va adapta unui mediu unde ordinatoarele vor fi baza comunicării între grupuri.

- **Componenta rituală**

Nivelul habitus-ului social impune comportamente specifice educabililor. Membrii săi respectă un anumit ritual, iar dacă persoana se abate, va fi marginalizată în grup. Ex.: ritualurile inițiatice ca botezul, circumcizia, ritualurile de politețe etc.

- **Componenta mitică :**

Miturile sunt moduri comune de a gândi mai mult sau mai puțin stereotip și caracteristice grupului.

- **Componenta limbajului**

Limba ca mijloc de comunicare între membrii grupului este caracteristica asemănării lor și le dă sentimentul apartenenței la un anumit mediu social.

Mediul social acționează asupra dezvoltării psihoindividuale a omului prin grupul social care determină o obișnuință comună. Caracteristica principală a mediului social este diversitatea, neuniformitatea. În funcție de impactul și conținutul lor, precum și de gradul lor de organizare, influențele mediului social sunt :

- organizate,
- spontane.

Influențele cu specific organizat, instituționalizat din mediul social sunt exercitate de familie și școală, dar și de diverse instituții socio-culturale, mass-media etc.

Mediul social exercită însă, și influențe spontane, neintenționate educative , ce rezultă din activitățile cotidiene, din întregul mediu de viață al copilului : civilizația urbană, viața satului, grupurile de vârstă, cercul de prieteni etc.

3.3. Educația, factor determinant al dezvoltării psihoindividuale a ființei umane

3.3.1 Definiție

Educația este factorul hotărâtor al dezvoltării psihoindividuale a persoanei.¹¹ Ea sistematizează și organizează influențele mediului. Are o funcție socială, fiind intermediarul între om și condițiile de mediu.

---

¹¹ Idem, *Ibidem*, p.33.

Copilul dobândește prin educație norme, valori, modele care se manifestă apoi ca opțiuni personale, în comportamentul său.

Formarea și dezvoltarea personalității umane este deci, un proces orientat, organizat și conștientizat prin educație. În acest sens, E. Surdu arată că :

„Educația depistează dispozițiile ereditare, le diferențiază, le modifică, le grăbește funcționarea, le suplimentează forța, făcând din ele calități”¹². Totodată, „influențele mediului, neorganizate, sunt direcționate de educație, oferindu-le omului în forma pedagogică, pentru a le face durabile și consecvente.”¹³

3.3.2 Educația și provocările lumii contemporane

Se afirmă pe bună dreptate, că unul dintre elementele definitorii ale societății contemporane este schimbarea. Noul mileniu în care pășim a moștenit însă multe probleme sociale, economice și politice, care, deși au marcat în mare măsură ultima jumătate de secol, sunt departe de a-și fi găsit soluțiile. Dintre aceste probleme menționăm: terorismul internațional, rasismul, creșterea numărului săracilor, a analfabeților și a șomerilor, etc.

Analfabeți nu sunt doar cei ce nu știu să scrie și să citească, ci și cei care au deficiențe în cunoștințele de bază, vorbindu-se de analfabetismul funcțional, iar mai nou și de cel computerial.

Educația caută să contribuie la ameliorarea acestor probleme prin acțiuni specifice de prevenție. Datorită eșuării în a găsi soluții putem spune că educația se află în situație de criză. Prin criză se înțelege decalajul dintre rezultatele învățământului și așteptările societății. Dintre soluțiile specifice și generale găsite enumerăm:

- inovații în conceperea și desfășurarea proceselor educative;
- introducerea noilor tipuri de educație în programele școlare;
- întărirea legăturilor dintre acțiunile școlare și cele extracurriculare;
- formarea inițială și continuă a cadrelor didactice;
- conlucrarea dintre cadre didactice, elevi, părinți și responsabili de la nivel local;
- organizarea de schimburi de informații între statele europene;
- regândirea procesului de educație în vederea integrării cu succes a tinerilor în viața profesională și socială.

3.3.3 Noile educații

Problemele lumii contemporane au impus constituirea unor noi tipuri de educație dintre care menționăm:

- educația permanentă sau educația adulților
- educația pentru democrație și drepturile omului
- educația pentru pace

---

¹² E. Surdu, *op.cit* , p. 46.

¹³ Idem, *Ibidem*, p. 46.

- educația ecologică sau educația relativă la mediu
- educația pentru sănătate
- educația interculturală
- educația pentru timpul liber
- educația pentru comunicare și mass-media
- educația pentru schimbare și dezvoltare
- educația pentru o nouă ordine economică internațională
- educația economică și casnică modernă

Conținuturile, finalitățile și obiectivele noilor educații propun un demers prin care educația încearcă să răspundă exigențelor lumii contemporane și să producă o schimbare a actului educativ în favoarea educației bazată pe învățare inovatoare, societală și adaptabilă.

4. CONCLUZII :

În formarea personalității umane acționează trei factori : ereditatea, mediul și educația.

5. BIBLIOGRAFIE :

1. Atlan, H. *Tout, non peut-etre*, Le Seuil, Paris, 1991
2. Dumitru, I., Ungureanu, C., *Pedagogie și elemente de psihologia educației*, Cartea Universitară, București, 2005
3. Durkheim, E. , *Educație și sociologie*, E.D.P., București, 1995
4. Negreț, I., *Educabilitatea. Factorii dezvoltării personalității*, în *Manual de pedagogie* (coord. I. Jiraga, E. Istrate)
5. Nicola, I. *Pedagogie*, E.D.P., București, 1992
6. Cerghit, I., Vlăsceanu, I, *Curs de pedagogie*, Universitatea București, 1988
7. Surdu, E., *Prelegeri de pedagogie generală. O viziune sociopedagogică*, E.D.P., București, 1995